

CRITERII DE INCLUDERE ÎN DEX³ A TERMENILOR PRELUAȚI RECENT DIN LIMBILE ORIENTALE

MIHAELA MARIN

Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Alexandru Rosetti”
marin.mihaela@gmail.com

Cuvinte-cheie: *cuvânt, dicționar, etimologie, formă-titlu, sens.*

Keywords: *word, dictionary, etymology, entry, meaning.*

1. INTRODUCERE

Pe parcursul istoriei limbii române, se poate vorbi despre două etape în care a pătruns un număr important de cuvinte din idiomuri orientale: o primă etapă se încadrează între secolul al XVI-lea și secolul al XVIII-lea, căreia îi datorăm elemente lexicale-turcești, arabe și persane preluate în română prin intermediul limbii turce otomane, atât oral (termeni populari), cât și în documente scrise; a doua este reprezentată de perioada postdecembristă, în care au intrat în română numeroase cuvinte din arabă, turcă, persană, chineză, coreeană, japoneză sau idiomuri indiene, preluate în mod indirect, prin intermediar englez și francez, și transmise la marelui public prin intermediul mijloacelor de masă ale comunicării (prin presa audio-video și prin internet).

Dintre autorii români prestigioși care au consacrat studii amănunțite influenței orientale asupra limbii noastre atât în ceea ce privește epoca veche, cât și cu referire la perioada actuală trebuie menționați: Șăineanu (1902), Drimba (2003), Suciu (2010) pentru influența turcă; Dobrișan (1965, 1968; 2001), Grigore (1991), Stăncioi-Scarlăt (2015, 2017) pentru influența arabă; Dimitrescu (2000–2001) pentru influența japoneză; Graur (1978), Coteanu (1969, 1981), Coteanu, Sala (1987), Poghirc (1969) pentru cercetarea etimologiei unor termeni proveniți din limbi orientale.

2. NECESITATEA INCLUDERII INVENTARULUI LEXICAL DE SORGINTE ORIENTALĂ ÎN DEX³

Unii dintre termenii preluați de curând din limbile orientale menționate trebuie incluși în noua ediție a DEX-ului deoarece sunt frecvent utilizați în presă și pe internet, caracterizează societatea multiculturală în care trăim și și-au găsit deja locul în câteva dicționare românești prestigioase (dintre care sunt de citat, spre

exemplu, *abaya, jihad, tatami, wok* ș.a.). În niciun dicționar nu figurează toate cuvintele unei limbi, ci doar acelea selectate după criterii riguroase. Propunem următoarele criterii de selecție a inventarului lexical din idiomurile orientale: 1) frecvența în limba română; 2) utilizarea unui termen în cel puțin două stiluri funcționale distincte (presă, literatură de specialitate); 3) literatură beletristică originală și tradusă în limba română direct din arabă, persană, chineză, japoneză, coreeană, turcă, limbi indiene etc. Un exemplu în acest sens îl constituie creațiile lui Mircea Eliade, în care figurează unii termeni din idiomuri indiene pe care nu-i întâlnim în dicționarele noastre. Notele traducătorilor sunt foarte importante prin corectitudinea și exactitatea explicațiilor date termenilor fără echivalent românesc și totodată, utile lexicografilor.

3. STRUCTURA ARTICOLULUI LEXICOGRAFIC

Maniera în care vor putea fi tratate aceste cuvinte și informațiile lexicale, morfologice etc. aferente lor sunt cele întâlnite în lucrările lexicografice cu caracter explicativ. Avem câteva propuneri utile redactorilor la DEX³.

1) Forma-titlu ar trebui să fie cea din idiomul intermediar din care a intrat prima dată cuvântul în română (spre exemplu, *chador, jihad, burquini* ș.a.);

2) Ortografierea este fie cea etimologică (din engleză/franceză; ex.: *shiite* (engl.); *chiite* (fr.)), fie fonetică (acolo unde e posibil; ex.: *șiiit*, pentru care vezi DEX s.v.).

3) Variantele de scriere se vor menționa în paragraful penultim, excepție făcând creațiile personale de pe forumurile de discuții. De exemplu, vom înregistra formele grafice **burqa** și **burk(h)a** [„vâl cu care femeile musulmane își acoperă corpul”] atestate în dicționarele englezești și franțuzești pentru a translitera substantivul arab, dar nu și **burcă** (formă grafică românizată de autorul unui comentariu de pe un forum de discuții). Trebuie menționate formele **chador** [„vâl purtat de femeile iraniene”] (transliterare în engl.) și **tchador** (transliterare în fr.), **djihad** (transliterare în fr.) și **jihad** [„război împotriva patimilor”] (transliterare în engleză), **hidjab** (transliterare franțuzească a cuvântului arab) și **hijab** [„vâl cu care femeile musulmane își acoperă capul și gâtul”] (transliterare englezească a cuvântului arab), dar și **hedjab** (transliterare franțuzească a cuvântului persan) și **hejab** (transliterare în engleză a cuvântului persan).

4. INFORMAȚIA MORFOLOGICĂ

Cuvintele pentru care recomandăm includerea în DEX³ sunt în majoritate substantive provenite din limbi în care flexiunea nominală are particularități complet diferite de ale celei românești. Prin urmare, adaptarea acestor termeni la sistemul flexionar nominal românesc se realizează după criterii pur formale (finala

vocalică sau consonantică; forma/formele de plural; formele cazuale). Substantivele terminate în **-a** sunt de încadrat în clasa femininelor (ex. **burqa**; **fatwa**, **yakuza**), iar cele cu finală consonantică vor putea figura în clasa masculinelor (ex. **druz**, **fedain**, **sensei**) și a neutrelor (**tsunami**, **hadith**).

5. CONȚINUTUL SEMANTIC

Cuvintele din arabă, persană și turcă nu circulă în română cu sensul originar ci, aproape exclusiv, în accepțiunile din limbile prin intermediul cărora au ajuns în română (franceză, engleză). Terminologia respectivă a fost pusă în circulație de către jurnaliștii din Franța, Marea Britanie, SUA etc. în articolele și studiile politice dedicate conflictelor militare din Orientul Mijlociu, atacurilor unor grupări islamiste. Din păcate, aceste lexeme dobândesc nuanțe depreciative sau negative fără legătură cu sensurile pe care le au în idiomurile originare. De exemplu, **jihad** înseamnă originar „luptă a cuiva cu pornirile rele, cu păcatele”, **taliban** înseamnă „student la teologie islamică”, deci nu au nicio conotație negativă.

Considerăm că se impune o abordare adecvată și corectă a conținutului semantic al acestor termeni. În acest scop, lexemele în cauză sunt atestate în dicționarele străine (ex. Larousse, Oxford, Webster etc.) atât cu sensul denotativ, cât și cu cel (cele) specializat(e). În anumite articole din presa noastră, unele cuvinte de origine arabă, turcă și persană au dobândit nuanțe familiare sau chiar depreciativ-ironice ca urmare a asocierii cu numele unor personaje corupte din politica dâmbovițeană. Aceste creații personale ale ziariștilor trebuie evitate de către redactorii DEX³.

6. ORIGINEA CUVINTELOR

În dicționarele românești explicative se menționează etimonul direct al fiecărui cuvânt, prin urmare acest criteriu nu ar trebui schimbat nici în cazul de față.

7. INVENTARUL LEXICAL

Enumerăm în continuare o serie de cuvinte care ar putea fi înregistrate în DEX³, împreună cu semnificațiile, informațiile gramaticale, etimoanele și sursele românești și străine în care se regăsesc acestea.

abaya s. f., s. m.: „Veșmânt lung, negru, lejer, prevăzut adesea cu un fermoar sau cu nasturi în față”. [engl. *abaya*, din arab. *abāya*] [DCR³; Oxford (online)].

aikido s.: „Artă marțială japoneză creată în 1931, bazată pe mișcări de rotație ale corpului, care urmărește neutralizarea forței adversarului”. [fr., engl. *aikido*, din

- jap. *aikidō*; *ai* ‘armonie, unire’ + *ki* ‘spirit’ + *do* ‘cale’] [DN³, DEXI, D. CUV. REC., DCR³; Oxford (online)].
- ainu* s. m., adj.: „Populație indoeuropeană din insule Sahalin, Kurile și Hokkaido din nordul Japoniei”; „limba vorbită de această populație”. [engl. *Ainu*, din jap. *ainu*, ‘bărbat, persoană’] [MDN, DEXI, DCR³; Oxford (online)].
- ashram* s. n. (Budism) „Complex monastic în sudul Asiei sau un loc destinat meditației”. [fr. *ashram*, engl. *ashram*, cuv. hindi, din sanscr. *śram* ‘s'exercer’, *āśrama* ‘schit’] [DEXI, DCR³; Larousse (online), Oxford (online)]
- ayran* s.: „Băutură tradițională turcească nealcoolică, ușor sărată preparată din iaurt și apă” [D. CUV. REC., DEXI, DCR³].
- ayurveda* s.: „Medicină tradițională bazată pe principiul filosofic indian al armoniei corpului cu spiritul și individului cu mediul înconjurător”. [engl. *Ayurveda*, fr. *ayurvēda*, cf. sanscr. *āyur* ‘viață’ + *veda* ‘cunoaștere, știință (sacră)’] [DCR³; Larousse (online), Oxford (online)].
- baha'i* 1. s. „Religie monoteistă iraniană derivată din islamul šiit, fondată în 1863, (ca ramură a babismului), care propovăduiește unitatea religioasă și pacea în lume”. 2. „Adept al religiei baha'i”. 3. adj. „Referitor la baha'i, specific baha'ilor”. [engl. *baha'i*, *bahai*, din pers., arab. *bahā'i*] [DCR³; Oxford (online)].
- basmati* s.: „Orez indian cu bobul lung ușor aromatizat”. [engl., fr. *basmati*, din hindi *bāsmatī* „aromat”] [DCR³; Larousse (online), Oxford (online)].
- başkan* s. m.: „Guvernator al Găgăuziei basarabene”. [DCR³].
- bonsai* s. m. „Arbore pitic cultivat într-un vas plat”. [engl. *bonsai*, fr., *bonsai*, *bonzaï* it. *bonsai*, pronunțat cu s sau cu z; din jap. ‘*bon* ‘tavă’ + *sai* ‘plantare’] [DCR², DEXI, D. CUV. REC.].
- burqa* s. f.: „Văl cu care femeile din unele țări islamice își acoperă fața sau tot corpul”. [fr., engl. *burqa*, *burka*, din urdu, pers. *burqa*, cf. arab. *burqu*'] [DEXI, D. CUV. REC., DCR³; Larousse (online), Oxford (online)].
- burqini* s. n.: „Costum de baie, care acoperă tot corpul, lăsând libere mâinile, picioarele și fața, destinat femeilor musulmane”. [engl. *burquini*, *burkini*, (înc. sec. 21) *burka* + *bikini*] [DCR³; Oxford (online)].
- cacik* s.: „Sos diluat alcătuit din iaurt, castraveți și usturoi”. [DCR³].
- chador* s. n.: „Șal mare de pânză înfășurat în jurul capului și în partea de sus a corpului, lăsând doar fața liberă”; „văl mare purtat de femeile iraniene”. [fr. *tchador*, engl. *chador*, din urdu *chādar*, *chaddar*, pers. *čādar*, *chador* ‘șal sau văl’] [D. CUV. REC., DCR³; Larousse (online), Oxford (online)].
- chadri* s.: „Îmbrăcăminte lungă și largă purtată de către femeile musulmane din India, Pakistan și Afganistan, care este prevăzută cu un grilaj din material textil în dreptul ochilor”. [fr. *tchadri*, din pers. *chadri*] [DCR³; Larousse (online)].
- chakra* s.f. „Fiecare dintre cei șapte centri energetici al corpului omenesc” [engl., fr. *chakra*, din sanscr. *cakra* „roată, disc”, cf. baza i.-e. cu sensul „a se învârti”] [DEXI, D. CUV. REC., DCR³; Larousse (online), Oxford (online)].
- chutney* s., adj.: „Condiment picant, dulce-acrișor, originar din India, făcut din fructe sau legume, oțet și zahăr”. [fr. *chutney*, engl. *chutney*, din hindi. *caṭnī* „condiment puternic”] [D. CUV. REC., DCR³; Larousse (online), Oxford (online)].

coolie s.m.: **1.** „Numele unei populații din India.; persoană din sudul sau din estul Asiei”. **2.** „Trăgător de ricșă”. **3.** „Muncitor necalificat originar din India, China sau altă țară asiatică”. [fr., (sec. 17) engl. *coolie*, din gujarati *kūlī*, „numele unei populații din India”; hindi, *kūlī* „zilier”; urdu *ḵulī* „sclav”] [DCR, DEXI; Oxford (online)].

druz, -ă **1.** s. m. „Adept al unei secte ezoterice ismailite răspândite în Liban, Siria și Israel”. **2.** adj. „Referitor la druzi, specific druzilor”. [engl. *druze*, *druse*, fr. *druze*, *druzien*, din arab. *dur*, *durūz* (pl.), de la n.pr. Muhammad ibn Ismail al-Darazī (m. 1019), fondator al acestei religii] [DCR³; Larousse (online), Oxford (online)].

fedain s. m.: **1.** „Membru al unei secte ismailite din sec. al XI-lea – al XIII-lea”. **2.** „Membru al grupărilor politico-religioase din Imperiul Otoman sau din Iran”. **3.** „Luptător de gherila palestinian”. [fr. *fedayin*, *fedayin*, engl. *fedayeen*, din arab. *fidā‘iyyūn* (pl. lui *feday*, *fidā‘ī*) „cei care se sacrifică”] [DEXI, D. CUV. REC., DCR³; Larousse (online), Oxford (online)].

feng-shui s.: „Artă de a trăi rezultată din cosmogonia chineză antică prin care individul și mediul său înconjurător se află într-o armonie perfectă” [fr., engl. *feng shui*, din chin. *fēng* „vânt” + *shuǐ* „apă”] [D. CUV. REC., DCR³; Larousse (online), Oxford (online)].

guru s. m.: **1.** „Maestru spiritual hindus în jurul căruia sunt grupați discipolii”; „conducător al unei secte hinduse”. **2.** (fig.) „Mentor spiritual al unui scriitor, filosof, muzician, actor”. [engl., fr. *guru*, din hindi, punjabi, sanscr. *gurū* „venerabil” (comp. cu lat. *gravis*); [DCR, DEXI, D. CUV. REC.; Larousse (online)].

hadith s. n.: **1.** (Islam.) „Povestire a faptelor și a învățăturilor lui Mahomed și ale apropiaților săi, având ca subiect comentariile Coranului sau regulile de comportare ale credincioșilor”. [fr., engl. *hadith*, cf. arab. *ḥadīṯ* „tradiție”, *hadith* „povestire”]. [DEXI; Larousse (online), Oxford (online)].

hijab s. n.: „Fular lung cu care femeile musulmane își acoperă doar capul și gâtul, nu și fața”. [fr. *hidjab*, engl. *hijab*, din arab. *ḥajaba* „a ascunde, a acoperi cu un văl”]. [DCR³; Larousse (online), Oxford (online)].

ikebana s. f.: „Arta aranjării florilor conform tradițiilor și a filosofiei japoneze, bazate pe reguli stricte și pe o simbolistică precisă”. ■ (P. ext.) „Aranjament floral realizat conform acestei tehnici”. [fr., engl., it. *ikebana*; din jap. *ikebana*, cf. *ikeru* „a înfige” + *hana* „floare”]. [DN³, DCR, DEXI, D. CUV. REC.; Larousse (online), Oxford (online)].

jiḥad s. n.: **1.** (Islam.) „Luptă împotriva patimilor și a păcatelor”. **2.** „Luptă armată în scopul apărării și al propagării islamului”. [fr. *djihad*, engl. *jiḥad*, din arab. *jihād* (var. fr. *djihād*) „efort”]. [DCR², DEXI; Larousse (online), Oxford (online)].

kabuki s. n. „Gen de teatru tradițional japonez marionete apărut în sec. al XVII-lea, în care dialogurile alternează cu cântece și balet”. □ (adj.) *Teatru kabuki*. [engl. *kabuki*, fr. *kabouki*, it. *kabuki*, din jap. *ka* „poezie, cântec”, *bu* „dans”, *ki* „tehnică, artă”]. [DCR², DEXI, D. CUV. REC.; Oxford (online)].

karaoke s. n.: **1.** „Prezentare a unei melodii în format digital, împreună cu textul acesteia să acompanieze cântăreți ocazionali”. **2.** „Formă de divertisment în care

interpreți amatori cântă melodii cunoscute, acompaniați de orchestra deja înregistrată”. [fr. *karaoké*, engl. *karaoke*, it. *karaoke*; din jap. *kara* „gol” + *oke* „orchestrație”]. [D. CUV. REC., DCR³; Larousse (online), Oxford (online)].

kendo s. n.: „Artă marțială japoneză în care combatanții, protejați cu o cască și un plastron rigide, se luptă cu săbii de bambus ținute cu ambele mâini”. [fr., engl. *kendo*, din jap. *kendō*, cf. *ken* „sabie” + *dō* „cale”]. [DEXI, D. CUV. REC., DCR³; Oxford (online)].

kenaf s.: (Bot.) „Plantă din estul Indiei, ale cărei frunze sunt folosite pentru hrana vitelor, din tulpina căreia se obțin fibre textile asemănătoare cu iuta, folosite la fabricarea pânzei, a pastei de hârtie, a sforilor și a materialelor ecologice”. [fr. *kénaf*, engl. *kenaf*, din pers. *kenaf*, var. a lui *kanab* „câneapă”, v. rom. *câneapă*]. [DCR, DEXI; Oxford (online)].

majles/majlis s. n.: **1.** „Audiență în cadrul căreia un conducător ascultă doleanțele petiționarilor”. **2.** „Adunare legislativă în țările islamice; Parlamentul unor țări din Africa de Nord și din Asia Mică, în special Cameră a Parlamentului Iranian”. [fr. *madjlis*, *majlis*, din arab. *majlis* „adunare”]. [DCR³; Larousse (online), Oxford (online)].

mandala s. f.: (Tantrism hindus; budism) „Diagramă simbolică, reprezentând evoluția și involuția Universului pornind dintr-un punct central”. [fr., engl. *mandala*, cf. skt. *maṇḍalā* „cerc, disc”]. [MDN, DCR³; Oxford (online)].

manga s.: „Desene animate japoneze care au un caracter violent”. [engl., fr. *manga*, din jap. *manga*, cf. *man* „divagație, lipsă a scopului” + *ga* „pictură”]. [DCR³; Larousse (online), Oxford (online)].

maral s. m.: „Specie de cerb care trăiește în Tian-Șan și în munții din sudul Siberiei”. [engl. *maral*, din turc. *maral*, *meral* ‘căprioară’, comp. cu pers. *marāl* ‘cerb rotat’, ‘ibex’]. [DEXI, DCR³; Oxford (online)].

miso s.: **1.** „Pastă de soia, cereale (de orez sau de orz) și sare, pusă la fermentat și folosită la prepararea supei miso”. **2.** „Supă îngroșată cu pastă *miso*, în care se adaugă adesea tofu sau legume”. [fr., engl. *miso*, cuv. jap.]. [D. CUV. REC., DCR³; Larousse (online), Oxford (online)].

mujahedin s. m.: „Luptător în diferite mișcări de eliberare națională din lumea musulmană”. [fr. *moudjahidin*, *moudjahidine*, engl. *mujadeen*, *mujahedin*, *mujahidin*, din pers., arab. *mujāhidīn*, (pl. colocvial al lui *mujāhid*, *modjahid* ‘luptător pentru credință’]. [D. CUV. REC., DCR³; Larousse (online), Oxford (online)].

ninja s., adj. **1.** „Luptător specializat în stilul ninjutsu”. **2.** „Luptători antrenati special pentru spionaj și atentate”. [prin fr. (testoasele) *ninja*; engl. *ninja*, din jap. *ninja* ‘spion’]. [DEXI, D. CUV. REC., DCR²; Larousse (online), Oxford (online)].

niqab s. n.: „Voal care acoperă capul și fața, la care se poate adăuga un altul, detașabil, pentru acoperirea ochilor”. [fr., engl. *niqab*, din arab. *niqāb*]. [DCR³; Larousse (online), Oxford (online)].

origami s.: „Artă tradițională japoneză de confecționare a diferite forme și figuri din hârtie pliată”. [fr., engl. *origami*, din jap. *origami*, cf. *oru*, *-ori* ‘a îndoi, a plia’ + *kami* ‘hârtie’]. [DEXI, DCR³; Larousse (online), Oxford (online)].

ronin s. m. (În Japonia feudală) „Samurai care părăsea serviciul stăpânului”. [engl., fr. *ronin*, *rōnin*, engl. *ronin*; cuv. jap.]. [DEXI, DCR³].

sashimi s.: „Preparat japonez din fâșii subțiri de pește crud, care se consumă cu sos picant de soia sau pastă de wasabi”. [engl. *sashimi*, fr. *sashishimi*, *shashimi*, din jap. *sashimi* „pește crud”]. [D. CUV. REC., DCR³; Larousse (online), Oxford (online)].

sensei s. m.: „Maestru sau profesor de arte marțiale”. [fr., engl. *sensei*, din jap. *sensei* „maestru; profesor”, cf. *sen* „anterior” + *sei* „naștere”]. [DCR³; Larousse (online), Oxford (online)].

seppuku s.: „Sinucidere rituală constând în spintecarea abdomenului prin executarea unei mișcări duble de la stânga la dreapta și de la dreapta la stânga; la origine, privilegiu al samurailor condamnați la moarte; hara-kiri”. [fr. *seppukou*, engl. *seppuku*, din jap. *setsu* „tăia” + *fuku* „pânză”]. [DEXI, DCR³; Larousse (online), Oxford (online)].

shinto s., adj. „Religie oficială a Japoniei până în 1945”. [fr., engl. *shinto*, din jap. *shinto* „calea zeilor”]. [DCR², MDN, DEXI].

shih tzu s. (Zool.) „Câine de talie mică, originar din Tibet, asemănător pechinezului”. [engl. *Shih Tzu*, din chin. *shīzīgǒu*, cf. *shī* „leu” + *zī* „fiu” + *gǒu* „câine”]. [DCR³; Oxford (online)].

shogun s.m.: (La origine) „Titlul celui care deținea puterea militară și civilă în Japonia”. [fr. *shogon*, *shogoun*, din jap. *shōgun*, „general”]. [DN³, DCR², DEXI, D. CUV. REC.; Larousse(online), Oxford (online)].

sikh s. m. f., adj.: „Membru al unei comunități religioase din India, întemeiate în sec. al XVI-lea, care se opunea sistemului castelor”. [fr., engl. *sikh*, din punjabi *sikh*, *sikhe*, pāli *sikkha* „discipol”, sanscr. śiṣya „discipol”]. [DEXI, DCR³; Larousse (online), Oxford (online)].

sudoku s.: „Joc constând în completarea cu cifre de la 1 la 9 a fiecăruia dintre cele nouă careuri a câte nouă căsuțe care alcătuiesc o grilă”. [fr. *sudoku*, engl. *sudoku*, din jap. *sūdoku*, cf. *sū(ji)* „număr” + *doku (shin)* „o singură stare”]. [DCR³; Oxford (online)].

sumo s.: (În cultul Shinto) „Luptă tradițională japoneză între doi concurenți obezi”. [fr., engl., it. *sumo*, din jap. *sumō* ‘luptă’]. [DEXI, D. CUV. REC., DCR³; Larousse (online), Oxford (online)].

surimi s.: „Batoane mici din pastă de pește aromatizată cu crab care imită carnea de crab sau de homar”. [fr., engl. *surimi*, din jap. *surimi* „carne tocată”]. [MDN, DEXI, DCR³; Larousse (online), Oxford (online)].

sushi s.: „Chifteluțe de orez aromatizat cu oțet care se servește cu legume, ouă sau fructe de mare crude” [fr., engl., *sushi*, cuv. jap.]. [DCR², DEXI].

tae bo s.: „Artă marțială care combină elemente din aerobic și kick-boxing”. [engl. *tae-bo*, cf. corean. *tae* „picior” + *bo* (presc. *boxing*)]. [D. CUV. REC., DCR³; Oxford (online)].

tatami s. n.: **1.** „Rogojină tradițională japoneză care servește drept pat”. **2.** „Spațiu strict delimitat pe care se desfășoară unele întreceri sportive tradiționale japoneze

(de ex. judo)". **3.** „Covor din pai pentru plajă”. [fr., engl. *tatami*, jap. *tatami*]. [DCR², DEXI, D. CUV. REC.; Larousse (online)].

tempura s.: „Fel de mâncare japonez preparată din orez, pește crud și legume, toate ingredientele fiind prăjite”. [cuv. jap. de origine portugheză]. [D. CUV. REC., DCR³].

tofu s.: „Substanță albă moale din piure de boabe de soia, folosit în special în bucătăria asiatică și în cea vegetariană”; „numele japonez al brânzei de soia”. [fr., engl. *tofu*, din jap. *tōfu*, cf. chin. *dòufu* (= din dòu „fasole” + fū „a putrezi”; „a se acri”). [D. CUV. REC., DCR³; Larousse (online), Oxford (online)].

tsunami s. n.: „Valuri marine sau oceanice înalte cauzate de un seism, de o erupție submarină sau de o alunecare de teren”. **2.** (fig.) „Șoc”. **3.** (fig.) „Forță irezistibilă”. **4.** (fig.) „Calamitate, flagel”. **5.** (fig.) „Element declanșator al unor efecte nefaste”. [fr., engl., it. *tsunami*; din jap. *tsu* „port” + *nami* „val(uri)”. [DN³, DCR, DEXI; Larousse (online), Oxford (online)].

wok s.n.: „Vas asemănător cu un ceaun, în care se gătesc alimentele la foc iute”. [fr., engl. *wok*, din dial. cantonez *guō*]. [D. CUV. REC., DCR³; Larousse (online), Oxford (online)].

yakuza s., adj.: **1.** „Mafia japoneză”. **2.** „Membru al Mafiei japoneze”. **3.** (Cinem.) „(Gen de) film de aventuri creat în Japonia, foarte apreciat de japonezi, asemănător filmelor cu gangsteri”. *Film yakuza*. [fr. *jakuza*, engl. *yakuza*, din jap. *ya* „8” la jocul de cărți + *ku* „9” + *za* „3”. [DCR; Larousse (online), Oxford (online)].

yang s.: „Principiul masculin, activ și creator al Universului asociat cu Cerul, căldura și lumina”. [fr., engl. *yang*, din chin. *yáng* „organe genitale masculine”, „soare”, „pozitiv”. [DCR³; Larousse (online), Oxford (online)].

yéti s.m. (Zool.) „Animal legendar din Munții Himalaya, omul zăpezilor”. [fr. *yeti*, engl. *yeti*, cf. cuv. tibetan *gya* „loc stâncos” + *dred* „urs galben, hienă”. [DCR, DEXI, D. CUV. REC.].

yin s.: „Principiu pasiv feminin al Universului asociat cu Pământul, întunericul și frigul”. [fr., engl. *yin*, din chin. *yīn* „feminin”, „lună”, „umbră”. [DCR³; Larousse (online), Oxford (online)].

yoghīn s. m.: „Adept al filozofiei și al practicilor yoga”. [fr. engl. *yogi*, din sanscr. *yogī*, cf. *yoga* „unire”. [DN³, DCR, D. CUV. REC.; Larousse (online), Oxford (online)].

zen adj., s. **1.** „Sectă budistă apărută în Japonia în sec. al XII-lea – al XIII-lea”. Spec. „Doctrină a acestei secte care pune accentul pe meditație în scopul deschiderii largi a Ochiului Spiritual”. (Adjectival) *Meditație zen*. [engl., fr., it. *zen*, din jap. *zen* „liniște, meditație”, cf. sancr. *dhyāna* „meditație”. [DEXI, D. CUV. REC.; Larousse (online), Oxford (online)].

CONCLUZII

În lucrarea de față am făcut câteva sugestii utile redactării celei de-a treia ediții a DEX-ului privind structura inventarului lexical, criteriile de selecție a termenilor, informația morfologică și semantismul acestora. Înregistrarea majorității termenilor în lucrări lexicografice românești ne-a determinat să menționăm sursele

în care este atestat fiecare cuvânt din inventarul nostru. Am menționat atât etimonul direct, cât și pe cel indirect al fiecărui nume comun, întrucât aceștia au pătruns în română indirect prin intermediul limbilor engleză și franceză. Utilizarea informației lexicografice existente în dicționarele *Larousse* și *Oxford* este indispensabilă atât pentru corectitudinea definițiilor cuvintelor românești, cât și pentru indicarea etimologiei acestora.

BIBLIOGRAFIE

- Coteanu, I., 1969, *Istoria limbii române*, II: *Influența autohtonă*, București: Editura Academiei Române.
- Coteanu, I. și M. Sala, 1987, *Etimologia și limba română*, București: Editura Științifică și Enciclopedică.
- Coteanu, I., 1981, *Structura și evoluția limbii române (de la origini până la 1860)*, București.
- Crowther, Jonathan (editor), 1995, *Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English*, Oxford University Press.
- D. CUV. REC. = Dănilă, E. și A. Dănilă, 2011, *Dicționar ilustrat de cuvinte și sensuri recente în limba română*, București: Editura „Litera Internațional”.
- DEX = *Dicționarul explicativ al limbii române*, 2012. Ediția a II-a, revăzută și adăugită, București: Editura Univers Enciclopedic Gold.
- DEXI = Dima, E. (coord.), 2007, *Dicționar explicativ ilustrat al limbii române*, Chișinău: Arc & Gunivas.
- DCR = Dimitrescu, Fl., 1982, *Dicționar de cuvinte recente*, București: Editura Albatros.
- DCR² = Dimitrescu, Fl., 1997, *Dicționar de cuvinte recente*. Ediția a II-a. București: Editura Logos.
- DCR³ = Dimitrescu, Fl., 2013, *Dicționar de cuvinte recente*. Ediția a III-a. București: Editura Logos.
- Dimitrescu, Fl., 2000-2001, *Elemente japoneze recente în limba română*, în „Dacoromania”, serie nouă, V–VI, Cluj-Napoca, p. 79–108.
- Dobrișan, N., 1965, *Câteva observații asupra cuvintelor de origine arabă intrate în limba română prin filieră turcă*, în „Analele Universității București”, XIV, 305–319.
- Dobrișan, N., 1968, *Cuvinte de origine arabă intrate în limba română prin filiera limbii turce*, în „Analele Universității București”, XVII, 521–539.
- Dobrișan, N., 2001, *Cuvintele de origine arabă în presa română contemporană*, în „Romano-Arabica”, new series, 1, University of Bucharest, Center of Arab Studies, 19–33.
- Drimba, Vl., 2001, *Cercetări etimologice*, București: Editura Univers Enciclopedic.
- Gaur, Al., 1978, *Dicționar de cuvinte călătore*, București: Editura Albatros.
- Grigore, G., 1991, *Din arta culinară a Orientului Arab*, București: Editura Iacobi.
- Larousse (online) = <http://www.larousse.fr>.
- DN³ = Marcu, F., Const. Maneca, 1978, *Dicționar de neologisme*. Ediția a III-a, București: Editura Academiei Române.
- MDN = Marcu, F. 2010, *Marele dicționar de neologisme*. Ediția a X-a revăzută, augmentată și actualizată. București: Editura Saeculum Vizual.
- Oxford (online) = www.oxfordlearnersdictionaries.com.
- Stăncioi-Scarlat, M., 2015, *Împrumuturi lexicale recente din limba arabă. Căi de introducere în limba română*, în M. Sala et al., *Lucrările celui de-al cincilea Simpozion Internațional de Lingvistică, (București, 27–28 septembrie 2013)*, București: Editura Univers Enciclopedic, 613–627.
- Stăncioi-Scarlat, M., 2017, *Noutăți lexicale de origine chineză*, în M. Istrate et al., *Lucrările celui de-al cincilea Simpozion Internațional de Lingvistică (București, 29–30 mai 2015)*, București: Editura Univers Enciclopedic Gold, 380–388.
- Suciu, Em. 2010, *Influența turcă asupra limbii române: I: Studiu monografic; II: Dicționarul cuvintelor românești de origine turcă*, București: Editura Academiei Române.

Șăineanu, L. 1902, *L'influence orientale sur la langue roumaine. I. La langue. Les éléments orientaux en roumain*; II: *La civilisation. Le régime et la société en Roumanie pendant le régime des Phanariotes (1711–1821)*, Paris.

Webster (online) = www.merriam-webster.com

CRITERIA FOR INCLUDING RECENT LEXICAL BORROWINGS FROM ORIENTAL LANGUAGES IN THE THIRD EDITION OF DEX³

Abstract

The present article aims to present some of the terms recently borrowed from Oriental languages to be included in the third version of DEX, and studies this lexical inventory and its particularities. There are some suggestions that lexicographers should take into consideration.